

Ольга КРАВЕЦЬ

НЕОПУБЛІКОВАНІ ЛИСТИ В.ЯГИЧА ДО О.БАРВІНСЬКОГО

Одним із джерел вивчення міжкультурних контактів, які налагоджувалися в другій половині XIX–на початку XX ст. між Україною та слов'янським світом, є архів братів Осипа, Олександра та Володимира Барвінських. Особливо в ньому вирізняється архівна спадщина Олександра Барвінського, зокрема його листування з відомими тогочасними діячами, науковими інституціями. Кореспондентами О.Барвінського були сербські діячі Стоян Новакович, автор численних наукових праць, видавець “Віли”; Джура Даничич, науковець, автор перекладу Біблії сербською мовою; професор Віденського університету хорват Франц Міклошич*, в якого О.Барвінський захистив іспитову працю – порівняльну розвідку про носові звуки у слов'янських мовах; Франтішек Ржегорж, чеський славіст та фольклорист, автор енциклопедичних статей про батьків Барвінських.

В архіві О.Барвінського серед неопублікованої епістолярної спадщини культурних діячів Слов'янщини зберігаються чотири листи хорватського філолога Ватрослава Ягича (1838–1923).

Засновник європейської школи філологів-славістів, професор Новоросійського, Берлінського, Петербурзького, а з 1886 р. Віденського університетів, Ватрослав Ягич активно займався питаннями української словесності та фольклористики. Він заснував і видавав перший міжнародний славістичний журнал “Archiv für Slavische Philologie” (1875–1914); зробив науково-критичний огляд хорватського і сербського письменства старої доби “Historija književnosti naroda hrvaskoga i srpskoga”, що вийшов у Загребі 1867 р. Уже в 1868 р. О.Барвінський помістив у 15 числі (розділ “Бібліографія”) часопису “Правда” коротке повідомлення про “Archiv für Slavische Philologie”. У ньому автор інформував читачів про мету журналу В.Ягича – висвітлювати проблеми слов'янської філології, створювати цілісну картину славістичної науки публікацією критичних і бібліографічних матеріалів.

Ватрослав Ягич був незаперечним авторитетом у запальних дискусіях про запровадження фонетичного правопису, які спалахували в Галичині у другій половині XIX ст. Цікаво, що стосовно цієї проблеми І.Франко у статті “Етимологія і фонетика в южноруській літературі” опирався на хорватського вченого, цитуючи його листи написані німецькою мовою. В.Ягич був радше прихильником фонетичного принципу, він так аргументував свою позицію: “Особисто я за фонетичний правопис і то не заради будь-якого принципу, а з практичних міркувань, з необхідності сербохорватського єднання; думаю, однак, що ми в цьому напрямі вже пішли досить далеко і не маємо потреби порушувати закони, твердо встановлені Вуком і Даничичем ...”¹

* Листи Ф.Міклошича опубліковані О.Барвінським у “Споминах з мого життя”. Ч.П. Львів, (1912–1913).

¹ Франко І. Етимологія і фонетика в южноруській літературі // Зібрання творів: У 50-ти т. Київ, 1981. Т.29. С.168.

Якраз із В.Ягичем, згодом членом філологічної секції НТШ, І.Франко пов'язував поступ славістики у Віденському університеті^{**}, зазначаючи, що вчений "новим методам і здобуткам слов'янської науки отворив нарзтіч двері Віденського університету"².

У "Додатках" до 35-го тому зібрання творів І.Франка у 50-ти томах знаходимо лист професора В.Ягича, датований 2 січня 1904 р., з якого дізнаємося про те, що напередодні ухвалою філологічної секції НТШ славіста обрано дійсним членом цієї наукової інституції. В.Ягич писав: "Наукове товариство ім. Шевченка зробило мені честь, вибираючи мене на свого члена в філологічній секції. Дякуючи за ту незаслужену честь, бажаю славному товариству чимраз більших і кращих успіхів"³.

У чотирьох листах В.Ягича до О.Барвінського, переклад яких зроблений нами, йдеться про відносно невеликий період – з 1893–1902 рр. Тоді О.Барвінський був послом Австрійського парламенту (обов'язки посла сповняв з 1891 по 1907 рр.) і мав змогу спілкуватися та час від часу бачитися із В.Ягичем.

Листи стосуються літературної діяльності Осипа Маковея та Ольги Кобилянської – українських письменників, творчість яких привернула увагу хорватського славіста. Вражений талантом названих письменників, В.Ягич вирішив порушити клопотання щодо можливості надання їм літературних стипендій.

Лист перший

Sehr geehrter Herr Collega!

Mit dem verbindlichsten Dank für die freundliche Beglückwünschung verbinde ich die Nachricht, daß ich Ihrem Wunsch gemäß als auch aus voller Überzeugung den Schriftsteller Makowej zur Verleihung eines Stipendiums an denselben aufs wärmste empfohlen habe. Ich habe so seine Leistungen eine neue Ansicht gewonnen und war von der Lektüre seiner schlichten Erzählungen, Expromten ganz entzückt. Das scheint ein ganz lobenswertes Talent zu sein.

Wien, 8.12. 1893

Ihr g. ergeb.
V.Jagić

Переклад

Вельмишановний колего!

З глибокою вдячністю за Ваше дружнє привітання пов'язую новину, що згідно з Вашою пропозицією, але також зі щирого переконання, я зарекомендував письменника Маковея на отримання стипендії^{***}.

У мене склалася нова думка щодо його успіхів і я був захоплений, читаючи його відшліфовані оповідання^{****}.

Здається, це талант гідний похвали.

Відень, 8 грудня 1893 р.

Відданий Вам
Ягич

^{**} Йдеться про заснування у Віденському університеті слов'янської бібліотеки, впровадження нових предметів (історія літератури, міфологія, порівняльне вивчення усної словесності), а також створення кафедри слов'янської історії.

² Франко І. Поступ славістики у Віденському університеті // Зібрання творів: У 50-ти т. Київ, 1981. Т.31. С.9.

³ Лист проф. В.Ягича // Франко І. Зібрання творів: У 50-ти т. Київ, 1986. Т.35. С.411.

^{***} Прагнення здобути науковий ступінь, підготуватися до педагогічної діяльності привело О.Маковея до Віденського університету, де 1899 року він закінчив семінар проф В.Ягича.

^{****} Висловлюючись у листах до Ол.Барвінського про артистизм цих письменників, (Ольги Кобилянської та Осипа Маковея – прим. наша) вже незабаром В.Ягич звернувся із запитом про детальнішу інформацію стосовно письменників до І.Франка.

Лист другий

Sehr geehrter Herr Collega!

Ich erlaube mir Sie zu fragen, ob man in den Kreisen der ruthenischen Literatur mit der Schriftstellerin Olga Kobyljanska so zufrieden ist, daß man ihr ein Staatsstipendium zuerkennen sollte. Ich habe bei der Krise der Zeit keine Möglichkeit alle ihre Opera zu lesen. Sie scheint mir etwas socialistisch gesinnt zu sein, doch das dürfte kein Bedenken ergeben. Einige Kunsstücke, die ich las, machten auf mich den Eindruck, daß sie eine sehr gemüthevolle Schriftstellerin ist.

Sie werden mich sehr verpflichten, wenn Sie mir Ihre Antwort kurz mitteilen.

Mit freundlichem Gruß

Wien, 6.12.1899
VIII/1 Karlgasse 15

Ihr g. erg.
V.Jagić

Переклад

Вельмишановний колего!

Дозволю собі запитати Вас, чи в українських літературних колах задоволені письменницею Ольгою Кобилянською такою мірою, щоб призначити їй [державну] стипендію? За браком часу я не мав змоги прочитати всі її твори. Вона, як мені видається, дещо соціалістичної орієнтації. З деяких фрагментів, які я прочитав, у мене склалось враження, що вона дуже задушевна письменниця.

Буду вам вельми зобов'язаний, якщо Ви мені коротко повідомите свою точку зору

Відень, 6 грудня 1899 р.
VIII, 1, Карлгасе, 15

Відданий Вам
Ягич

**** Цю проблему допоміг з'ясувати лист І.Франка написаний німецькою мовою до В.Ягича від 8 листопада 1905 р. З нього дізнаємося, що 16 жовтня того ж року вчений-славіст звернувся до І.Франка із проханням дати лаконічну характеристику письменниці: "Серед претендентів на стипендію для митців за 1905 р. є також Ваша колега по літературі п.Кобилянська. Ні на хвилину не сумніваюся, що я повинен її гаряче рекомендувати. Тому, що не маю часу прочитати її новели, романи нариси (правда, дещо прочитав тут і там, але бракує мені узагальнюючого погляду на її творчі досягнення), буду Вам дуже зобов'язаний, якщо зволите подати мені цілком коротку характеристику письменниці..." Див.: Коментарі до 50-го т. зібрання творів І.Франка у 50-ти томах. Київ, 1986. Т.50. С.569–570.

У відповідь І.Франко докладно проаналізував творчий шлях О.Кобилянської, починаючи з її перших оповідань німецькою мовою, українських новел, роману "Царівна" (рецензент зазначив і окремі недоліки, які, на його думку, притаманні твору письменниці, зокрема недостатньо продумане змалювання образів) аж до великого роману "Земля", в якому "Кобилянська справді найповніше виявила риси свого таланту" Див.: Франко І. Лист до В.Ягича від 8 листопада 1905 року // Зібрання творів: У 50-ти т. Київ, 1986. Т.50. С.281. Характеристику творчого доробку О.Кобилянської І.Франко завершив такими узагальненнями: "Її перші твори були свіжим подихом у цій літературі, особливо завдяки сміливості її стилістичної манери і відсутності будь-якого шаблону; <...> Серед українських письменниць вона не має суперниць в жанрі новели й роману..." Див.: Там само. С.282.

На підставі цього листа та при підтримці В.Ягича О.Кобилянська отримала літературну премію за 1905 рік. Про це писав І.Франко у статті "Маніфест "Молодої Музи": "... На підставі мого реферату, приватно написаного для професора Ягича (по його просьбі), вона одержала австрійську літературну премію, в якій проф. Ягич засідав як жіро" Див.: Франко І. Маніфест "Молодої Музи" // Зібрання творів: У 50-ти т. Київ, 1982. Т.37. С.414.

Лист третій

Wien, den 17. Juni 1902

Hochgeehrter Herr College!

Ich schicke Ihnen das Manuscript [?] zurück mit der Bitte um freundlichste Vermittlung. Ihr Manuscript, daß ich mal kurz vor meiner Abreise nach Italien zu Händen hatte, kann ich der Zeit an dem üblichen Orte nicht finden, ich muß es extra aufgehoben haben. Kann es aber der Zeit nicht finden. Bitte aber sehr sich zu gedulden, bis ich es ganz gewiß auffinde, da es nicht verloren gegangen sein kann.

Sollten wir uns vor Ihren parlam. Ferien nicht mehr sehen, so bitte ich Sie einen Gruß und den Wunsch mal angenehm zur Sommeraufenthalt freundlich entgegenzunehmen.

Ihr g. erg.
V.Jagić

Переклад

Відень, 17 червня 1902 р.

Вельмишановний колего!

Відсилаю Вам рукопис [не прочитується. – *О.К.*] з проханням про дружнє посередництво. Вашого рукопису, який я мав у руках незадовго перед своїм від'їздом до Італії, я не можу поки що на звичному місці знайти. Я, напевно, сховав його окремо, але зараз не можу відшукати. Дуже Вас прошу набратися терпіння, поки я його не знайду, оскільки він не міг зникнути.

Якщо ми з Вами більше не побачимося перед Вашими парламентськими вакаціями, то прошу прийняти моє дружнє вітання та побажання приємного літнього відпочинку.

Відданий Вам
Ягич

Лист четвертий

Wien, 22. Nov. 1902

Sehr geehrter Herr College!

Das Manuscript Ihrer Abhandlung war so gut aufbewahrt bei mir, daß ich es erst im letzten Zuge bei einer Revision meiner Bibliothek glücklich fand. Ich schicke es Ihnen mit der nochmaligen Entschuldigung zurück.

Wenn Sie einmal einen freien Sonntagsnachmittag haben und mich besuchen wollen, werde ich es Ihnen mit großer Freude "gut" schreiben.

Ihr g. erg.
V.Jagić

Переклад

Відень, 22 листопада 1902 р.

Вельмишановний колего!

Рукопис Вашої наукової статті так добре зберігався в мене, що я знайшов його тільки цими днями під час перегляду своєї бібліотеки. Надсилаю Вам його з повторним вибаченням.

Якщо б Ви були колись вільні в неділю по обіді та мали бажання мене відвідати, я з великою радістю гостив би Вас у себе.

Відданий Вам
Ягич